

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: Consolidarea procesului de aderare – O perspectivă credibilă de aderare la UE pentru Balcanii de Vest”

[COM(2020) 57 final]

privind „Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: Un plan economic și de investiții pentru Balcanii de Vest”

[COM(2020) 641 final]

și privind „Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: Comunicarea din 2020 privind politica de extindere a UE”

[COM(2020) 660 final]

(2021/C 220/14)

Raportor: **Andrej ZORKO**

Coraportor: **Ionuț SIBIAN**

Sesizare	Comisia Europeană, 11.11.2020
Temei juridic	Articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru relații externe
Data adoptării în secțiune	3.3.2021
Data adoptării în sesiunea plenară	24.3.2021
Sesiunea plenară nr.	559
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	243/1/10

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE salută comunicările pe care Comisia le-a adoptat în 2020 în legătură cu extinderea Uniunii Europene (UE) către Balcanii de Vest⁽¹⁾ și este de acord că integrarea în UE a partenerilor din Balcanii de Vest reprezintă o investiție geostrategică în pacea, stabilitatea, securitatea și creșterea economică a întregului continent.

1.2. CESE este de acord cu concluziile Summitului UE-Balcanii de Vest de la Zagreb⁽²⁾, în cadrul căruia liderii UE au reafirmat intenția fermă a UE de a-și consolida cooperarea cu regiunea și au salutat angajamentul partenerilor din Balcanii de Vest de a pune în aplicare reformele necesare într-un mod profund și decisiv. Balcanii de Vest fac parte integrantă din Europa și constituie o prioritate geostrategică pentru UE.

⁽¹⁾ COM(2020) 57 final (5.2.2020) Consolidarea procesului de aderare – O perspectivă credibilă de aderare la UE pentru Balcanii de Vest; COM(2020) 641 final (6.10.2020) Un plan economic și de investiții pentru Balcanii de Vest; COM(2020) 660 final {SWD(2020) 350 final} – {SWD(2020) 351 final} – {SWD(2020) 352 final} – {SWD(2020) 353 final} – {SWD(2020) 354 final} – {SWD(2020) 355 final} – {SWD(2020) 356 final} (6.10.2020) Comunicarea din 2020 privind politica de extindere a UE.

⁽²⁾ Declarația de la Zagreb, 6 mai 2020.

1.3. CESE este convins că, la abordarea provocărilor și problemelor comune care nu sunt doar politice, ci și economice și sociale, partenerii sociali și alte organizații ale societății civile (OSC) ⁽³⁾ ar trebui să joace un rol mai important și să fie implicate mai activ în întregul proces de extindere. Comisia ar trebui să definească mai clar conceptul de „părți interesate cheie”. De fapt, o societate civilă organizată reprezintă puntea de legătură între politică și oameni, contribuind la monitorizarea punerii în practică efective a unor principii fundamentale precum libertatea de exprimare, statul de drept, independența mass-mediei, egalitatea de tratament și lupta împotriva corupției.

1.4. CESE salută metodologia de extindere revizuită adoptată de Comisie în 2020 ⁽⁴⁾. Întrucât scopul revizuirii a fost ca procesul să devină mai credibil, mai previzibil și mai politic, Comisia ar trebui să îl pună în aplicare pentru Albania și Macedonia de Nord, de îndată ce Consiliul UE își adoptă cadrele de negociere, și ar trebui să clarifice rapid modul în care va fi adaptat pentru Muntenegru și Serbia, care și-au exprimat deja disponibilitatea de a-l adopta.

1.5. CESE salută organizarea capitolelor de negociere în clustere tematice și deschiderea în ansamblu a negocierilor pentru fiecare cluster. Ideea de a aplica un set de condiții stricte într-un mod concret va facilita realizarea de progrese pe calea reformei de către țările candidate la UE. CESE este, de asemenea, deosebit de mulțumit de accentul pus pe importanța ansamblului de elemente fundamentale (Fundamentals cluster) și de faptul că progresele înregistrate în aceste domenii vor influența ritmul general al negocierilor.

1.6. CESE salută propunerile Comisiei de a consolida procesul de aderare și „unda verde” din partea Consiliului pentru a deschide negocieri de aderare cu Albania și Macedonia de Nord ⁽⁵⁾, însă regretă că procesul a fost blocat din nou și solicită UE să acționeze ca partener credibil și să elimine obstacolele care împiedică demararea negocierilor cât mai rapid posibil.

1.7. CESE apreciază modul în care Comisia acordă o importanță majoră construirii încrederii în rândul tuturor părților interesate și se asigură că, pentru a recâștiga credibilitatea ambelor părți și a-și asigura întregul potențial, procesul de aderare trebuie să se bazeze pe încredere reciprocă și pe angajamente clare și comune.

1.8. Având în vedere dificultățile cu care s-au confruntat statele membre pentru a ajunge la unanimitate cu privire la extindere, CESE consideră că Consiliul ar trebui să revizuiască posibilitatea introducerii votului cu majoritate calificată, cel puțin pentru toate etapele intermediare ale procesului de aderare la UE ⁽⁶⁾. Acest lucru ar conferi statelor membre un rol politic puternic, aceasta fiind și intenția noii metodologii, evitând totodată eventualitatea ca ele să poată zădărnici procesul cât timp acesta este în desfășurare, o astfel de conduită fiind tocmai ceea ce subminează în prezent încrederea în extindere și puterea de transformare a politicii.

1.9. Pentru a reconstrui încrederea în extindere și a consolida modalitățile prin care UE să ajungă la aliații săi naturali din regiune, CESE este convins că UE ar trebui să le permită liderilor politici și cetățenilor din Balcanii de Vest să se alăture activităților și discuțiilor purtate în contextul Conferinței privind viitorul Europei (CoFoE), pe o bază consultativă. Procedând astfel, UE ar urma să se bazeze pe precedentă Convenție europeană, de la începutul anilor 2000 ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ În conformitate cu terminologia consacrată a CESE, conceptele „societate civilă” și „organizații ale societății civile” din prezentul aviz includ partenerii sociali (adică angajatorii și sindicatele) și orice alți actori nestatali [a se vedea Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema *Coeziunea economică și socială și integrarea europeană a Balcanilor de Vest – provocări și priorități* (JO C 262, 25.7.2018, p. 15)].

⁽⁴⁾ COM(2020) 57 final (5.2.2020).

⁽⁵⁾ Concluziile Consiliului privind extinderea și procesul de stabilizare și de asociere – Republica Macedonia de Nord și Republica Albania (25.3.2020).

⁽⁶⁾ Cvijic, Srdjan, Kirchner, Marie Jelenka, Kirova, Iskra și Nechev, Zoran (2019), *From enlargement to the unification of Europe: Why the European Union needs a Directorate General Europe for future Members and Association Countries* (De la extindere la unificarea Europei: De ce are nevoie Uniunea Europeană de o Direcție Generală „Europa” pentru viitori membri și țări asociate), Open Society Foundations.

⁽⁷⁾ Stratulat, Corina și Lazarevic, Milena (2020), *The Conference on the Future of Europe: Is the EU still serious about the Balkans?* (Conferința privind viitorul Europei: este UE în continuare serioasă cu privire la Balcani?), document de dezbatere al Centrului European de Politici, Bruxelles.

1.10. CESE crede cu tărie că UE ar trebui să investească și în dezvoltarea structurilor orizontale ale societății civile, oferind partenerilor sociali și altor OSC din Balcanii de Vest expertiză, sprijin tehnic și oportunități regionale și internaționale de colaborare în rețea, nu în ultimul rând pentru garanta că acestea au un rol mai activ în procesul de extindere. Pentru a menține o verificare a transparenței și responsabilității elitelor politice din Balcanii de Vest, UE ar trebui să solicite rapoarte alternative periodice cu privire la situația democrației de la OSC din regiune ⁽⁸⁾.

1.11. CESE subliniază că consolidarea capacității naționale a OSC și facilitarea cooperării regionale și a schimbului de expertiză ar trebui menținute printre prioritățile finanțării din partea UE și naționale. În plus, recunoașterea reciprocă și colaborarea între partenerii sociali și alte OSC sunt esențiale pentru o uniformizare la nivel superior a acțiunilor legate de provocările pe care le implică agenda reformelor în regiune și pentru realizarea de progrese în procesul de extindere a UE.

1.12. CESE apreciază că, pentru a ajuta partenerii din Balcanii de Vest să amortizeze șocul provocat de pandemie și să relanseze convergența economică și socială cu UE, sprijinul UE ar trebui să fie generos și ar trebui să includă mult mai mult decât simplul acces la programele UE. Spre ilustrare, deschiderea treptată a fondurilor structurale și de investiții europene către partenerii din Balcanii de Vest (de exemplu, pentru sprijinirea proiectelor de infrastructură), extinderea utilizării mecanismelor de stabilitate financiară ale UE, permițând regiunii să participe la politica agricolă comună sau facilitând migrația circulară, sunt idei care justifică o analiză serioasă ⁽⁹⁾.

1.13. CESE salută Pactul verde european ⁽¹⁰⁾, care include obiective specifice pentru Balcanii de Vest, precum și *Orientările privind punerea în aplicare a Agendei verzi pentru Balcanii de Vest care însoțesc Planul economic și de investiții pentru Balcanii de Vest* ⁽¹¹⁾. Solicită partenerilor din regiune să colaboreze cu UE pentru a adopta politici ecologice până în 2030 și pentru a atinge neutralitatea climatică până în 2050.

1.14. CESE se așteaptă ca următoarele rapoarte de țară să urmeze o structură clară de monitorizare a modului în care societatea civilă este tratată de guvernele din Balcanii de Vest. Acest control ar trebui să constituie baza pentru a răspunde cu acțiuni politice, în care regresele ar avea consecințe nefaste, iar progresele ar aduce beneficii concrete. În cele din urmă, acesta va consolida credibilitatea și puterea de transformare a politicii de extindere față de Balcanii de Vest.

1.15. CESE invită încă o dată instituțiile UE și guvernele din Balcanii de Vest să asigure consolidarea capacităților generale ale partenerilor sociali, asigurându-le totodată, pe deplin, independența. Un dialog social funcțional ar trebui să fie un element important al negocierilor de aderare la UE. CESE subliniază că partenerii sociali ar trebui consultați, într-un mod mai sistematic și în timp util, cu privire la toate propunerile legislative relevante și în toate etapele elaborării documentelor strategice ⁽¹²⁾.

1.16. CESE solicită organizarea de conferințe sau forumuri la nivel înalt ale societății civile chiar înainte de summiturile periodice UE-Balcanii de Vest sau ca evenimente secundare, pentru a permite ca vocea societății civile să fie ascultată în legătură cu subiectele abordate în cadrul summiturilor ⁽¹³⁾. Astfel de consultări sunt esențiale pentru a asigura o monitorizare ascendentă obiectivă a progreselor realizate în procesul de negociere. CESE ar putea juca un rol în aceste evenimente.

⁽⁸⁾ Stratulat *et al.* (2019), *op. cit.*, p. 113.

⁽⁹⁾ Stratulat și Lazarević (2019), *op. cit.*

⁽¹⁰⁾ COM(2019) 640 final (11.12.2019) *Pactul verde european*.

⁽¹¹⁾ SWD(2020) 223 final {COM(2020) 641 final} (6.10.2020) *Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans accompanying the Economic and Investment Plan for the Western Balkans* (Orientări privind punerea în aplicare a Agendei verzi pentru Balcanii de Vest care însoțesc Planul economic și de investiții pentru Balcanii de Vest).

⁽¹²⁾ Declarația finală a celui de al 7-lea Forum al societății civile din Balcanii de Vest – 16 și 17.4.2019, Tirana (Albania).

⁽¹³⁾ Concluziile Conferinței la nivel înalt privind coeziunea economică și socială în Balcanii de Vest, 15 mai 2018, Sofia (Bulgaria).

1.17. CESE reiterează recomandările stipulate în contribuția Secțiunii pentru Relații Externe (REX) a CESE la Summitul UE-Balkanii de Vest din 6 mai 2020 ⁽¹⁴⁾, precum și în recentul aviz al CESE pe tema „Contribuția societății civile la Agenda verde și la dezvoltarea durabilă a Balcanilor de Vest în cadrul procesului de aderare la UE”, adoptat la 18 septembrie 2020 ⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾.

1.18. CESE face apel la actuala președinție portugheză a Consiliului UE și, în special, la viitoarea președinție slovenă, să mențină politica de extindere a Balcanilor de Vest printre prioritățile agendei UE în 2021.

2. Importanța extinderii UE către Balcanii de Vest

2.1. O perspectivă de aderare credibilă este principalul stimulent și factorul determinant al transformării în regiune – în mod ironic, deja o enclavă geografică în UE, înconjurată ca atare de state membre – și, astfel, îmbunătățește securitatea și prosperitatea noastră colectivă. Este un instrument-cheie pentru promovarea democrației, a statului de drept și a respectului față de drepturile fundamentale, care sunt, de asemenea, principalele motoare ale integrării economice și ancora esențială pentru încurajarea reconcilierii și stabilității regionale.

2.2. Menținerea și îmbunătățirea acestei politici este, astfel, indispensabilă pentru credibilitatea, succesul și influența UE în regiune și în afara acesteia – îndeosebi în perioadele de concurență geopolitică accentuată. Plasarea extinderii pe un loc mai puțin important pe lista de priorități a UE sau o încetinire a procesului ar putea face ca alți actori, care adesea nu împărtășesc ambițiile democratice ale UE – mai ales Rusia și China – să se amestece mai ușor în afacerile statelor din Balcani și să-și dorească grațiile unor țări precum Serbia, Muntenegru și Bosnia-Herțegovina, după cum s-a demonstrat și pe durata pandemiei în curs. Astfel de puteri străine pot aduce atingere eforturilor UE de a garanta securitatea continentului.

2.3. Provocările actuale precum globalizarea, îmbătrânirea societăților, migrația, schimbările climatice, disparitățile sociale, terorismul, radicalizarea, criminalitatea organizată, atacurile cibernetice și pandemia de COVID-19 demonstrează că UE și regiunea Balcanilor de Vest împărtășesc nu numai interese similare, ci și – din ce în ce mai mult – exact aceleași probleme. În termeni strategici, politici și economici, UE și Balcanii de Vest se află astfel în aceeași situație. Această interdependență impune o acțiune comună pentru ca ambele părți să poată depăși cu succes problemele complexe și imprevizibile de astăzi ⁽¹⁷⁾.

3. Efectul de levier al UE se bazează pe credibilitatea sa

3.1. Un sondaj realizat de Ipsos în 2020 ⁽¹⁸⁾ arată că opinia publică din regiune continuă să fie într-o proporție covârșitoare în favoarea aderării la UE (82,5 % în medie). Este probabil ca oamenii din țările din Balcanii de Vest să susțină în continuare integrarea în UE, în condițiile în care o consideră o oportunitate de schimbare, atât de necesară pentru calitatea guvernării și a performanței economice a țărilor lor. Oamenii evaluează în mod pozitiv rolul UE în reformele politice naționale (39,7 %) și economice (40,3 %). Mai mult, este posibil ca populația din Balcanii de Vest să asocieze UE cu libertatea de a lucra și de a călători, dar și cu pacea și securitatea.

3.2. CESE își exprimă satisfacția legată de solidaritatea fără precedent arătată de UE regiunii Balcanilor de Vest în timpul pandemiei de COVID-19, țările din această regiune având acces și participând la instrumentele și platformele UE rezervate de obicei numai statelor membre ale UE [cum ar fi Comitetul pentru securitate sanitară (CSS), Agenția Europeană pentru Medicamente (EMA), Acordul privind achizițiile publice comune]. Comitetul își exprimă speranța că aceste țări vor continua să fie incluse în politicile și instrumentele UE și în perioada post-pandemie. Pe de altă parte, CESE este îngrijorat că întârzierile cu care se confruntă UE în a oferi țărilor din Balcanii de Vest vaccinurile necesare de urgență împotriva COVID-19 ar putea afecta negativ imaginea UE în rândul opiniei publice din regiune.

⁽¹⁴⁾ Contribuția CESE la Summitul UE-Balkanii de Vest (publicată la 28 aprilie 2020).

⁽¹⁵⁾ JO C 429, 11.12.2020, p. 114.

⁽¹⁶⁾ A se vedea și Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema *Coeziunea economică și socială și integrarea europeană a Balcanilor de Vest – provocări și priorități* (JO C 262, 25.7.2018, p. 15) și Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema *Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui instrument de asistență pentru preaderare (IPA III)* (JO C 110, 22.3.2019, p. 156).

⁽¹⁷⁾ Stratulat et al. (2019), op. cit.

⁽¹⁸⁾ Sondaj comandat de Fondul european pentru Balcani în octombrie 2020, ca resursă pentru Grupul consultativ pentru politici privind Balcanii în Europa (BiEPAG) și realizat în toate cele șase țări din regiune, pe baza unui eșantion reprezentativ la nivel național constând în minimum 1 000 de respondenți cu vârsta peste 18 ani, prin interviuri telefonice și online.

3.3. Totuși, conform aceluiași sondaj Ipsos (2020), 52,1 % dintre respondenții din întreaga regiune sunt nemulțumiți de progresele înregistrate de țara lor în direcția aderării la UE și, în special, de ritmul lent al procesului. Un număr tot mai mare de cetățeni din Balcanii de Vest consideră că țările lor nu vor adera niciodată la UE și se tem că „UE nu ne dorește”. Peste 44,9 % dintre respondenții din Bosnia și Herțegovina, 42 % din Serbia, 40,5 % din Macedonia de Nord și 36,8 % din Albania se așteaptă ca țara lor să devină membră a UE abia după anul 2040 sau, probabil, niciodată ⁽¹⁹⁾. Aceste cifre sugerează că actualul nivel ridicat al sprijinului popular în favoarea UE în regiune va fi probabil tot atât de sustenabil pe cât de credibilă se dovedește a fi perspectiva de aderare. Vremea în care UE putea considera garantat sentimentul pro-european din partea partenerilor din Balcanii de Vest se apropie astfel de sfârșit.

3.4. CESE subliniază că numeroasele poziții adoptate de partidele politice din Parlamentul European, de guvernele statelor membre ale UE și de instituțiile UE nu sunt întotdeauna corelate între ele și că acest lucru poate transmite mesaje incoerente și poate genera confuzie în regiune. CESE este convins că este necesară o mai mare coeziune internă între diverșii actori implicați în formularea politicii de extindere în statele membre, astfel încât aceștia să adopte o poziție coerentă.

3.5. Instituțiile UE, cum ar fi Comisia și Parlamentul European (PE), ar trebui să aibă o comunicare mai bună și să lucreze mai îndeaproape cu statele membre în procesul de evaluare a progreselor și de elaborare a strategiilor, pentru a oferi asistență și a răspunde partenerilor din Balcanii de Vest. Comisia ar trebui să dezvolte contacte bilaterale mai strânse cu statele membre, de exemplu prin organizarea de reuniuni cu ministerele afacerilor externe și parlamentele naționale, pentru a dezbate pe tema procesului de extindere, și ar trebui să se coordoneze mai bine cu alți actori de la nivel UE și regionali (precum Serviciul European de Acțiune Externă, Consiliul, PE, CESE, Comitetul Regiunilor și Consiliul de Cooperare Regională) și cu societatea civilă. PE ar trebui, în plus, să încurajeze o mai bună cooperare cu parlamentele naționale din UE și între acestea, ca mijloc de a încuraja deschiderea lor spre Europa ⁽²⁰⁾.

3.6. CESE este de acord cu concluzia Comisiei ⁽²¹⁾ potrivit căreia este necesar ca eforturile să se concentreze mai mult asupra naturii politice a procesului și să se asigure o orientare și o cooperare mai puternice la nivel înalt din partea statelor membre ale UE. CESE subliniază, de asemenea, că este esențial ca o asemenea orientare și cooperare politică mai puternică să fie constructivă și benefică și că o asistență eficientă este extrem de importantă.

3.7. CESE este convins că sprijinul și angajamentul UE pentru procesul de extindere din Balcanii de Vest trebuie să fie ferme și vizibile. Mai presus de toate, este necesar să se garanteze că rezultatele reformelor implementate sunt prezentate în mod corespunzător și că impactul acestor reforme reprezintă o creștere a calității vieții oamenilor.

3.8. Comisia ar trebui să își intensifice și să își diversifice eforturile de comunicare privind extinderea la fața locului în statele membre ale UE și în regiune, prin intermediul birourilor și delegațiilor sale locale, dar și prin inițiative care să implice părțile interesate locale și partenerii sociali. O comunicare fiabilă din partea partenerilor din Balcanii de Vest cu privire la sprijinul masiv acordat de UE, precum și cu privire la costurile și beneficiile integrării europene în general, depinde și de existența unor mijloace de comunicare gratuite și viabile în regiune. Din acest motiv, Comisia ar trebui să insiste asupra respectării libertății mass-mediei de către partenerii din Balcanii de Vest și ar trebui să investească în dezvoltarea și sustenabilitatea acestui sector.

4. Consolidarea democratică a regiunii nu este negociabilă

4.1. Sondajul realizat de Ipsos (2020) relevă că principala nemulțumire a oamenilor vizează politicienii și instituțiile naționale din țara lor. Respondenții din întreaga regiune se îndoiesc că liderii lor sunt cu adevărat dedicați Agendei europene privind integrarea și condamnă instituțiile de stat corupte și nefuncționale ⁽²²⁾.

⁽¹⁹⁾ Stratulat, Corina, Kmezić, Marko, Tzifakis, Nikolaos, Bonomi, Matteo și Nechev, Zoran (2020), *Between a rock and a hard place: Public opinion on integration in the Western Balkans* (Între ciocan și nicovală: opinia publică în Balcanii de Vest privind integrarea), Grupul consultativ pentru politici privind Balcanii în Europa (BiEPAG).

⁽²⁰⁾ Balfour, Rosa și Stratulat, Corina (2015) (ed.), *EU member states and enlargement towards the Balkans, EPC Issue Paper* (Statele membre ale UE și extinderea către Balcani), document de discuție al CPE nr. 79, Bruxelles: Centrul de Politici Europene, p. 234.

⁽²¹⁾ COM(2018) 65 final (6.2.2018): *O perspectivă credibilă de aderare pentru Balcanii de Vest și un angajament sporit al UE în regiune*.

⁽²²⁾ Stratulat et al. (2020), *op. cit.*, p. 5.

4.2. Se pare că nici adoptarea unor constituții democratice și nici condiționalitatea democratică riguroasă a UE nu au reușit să contracareze structurile de putere informale, acapararea statului și clientelismul politic în Balcanii de Vest, aceste tare consolidându-se chiar ⁽²³⁾. Existența unor instituții democratice fragile și ascensiunea unor conducători autoritari în Balcanii de Vest pot submina standardele statului de drept, independența sistemului judiciar și libertatea mass-mediei în aceste țări.

4.3. UE nu ar trebui să le găsească scuze politicianilor din regiune care se sustrag în mod evident de la angajamentul asumat față de democrație. Amploarea avertismentelor legate de „acapararea statului” și menționate în strategia Comisiei din 2018 față de regiune ⁽²⁴⁾ sau cea a evaluării critice a diferitelor țări din rapoartele anuale se diminuează foarte mult dacă aceeași retorică nu este repetată de oficialii UE sau de politicienii din statele membre care călătoresc în Balcanii de Vest ⁽²⁵⁾. Fără un *acquis* democratic care să contracareze monopolurile de putere, organizarea și concurența partidelor sau practicile informale, este puțin probabil ca politicienii din Balcanii de Vest să acorde atenție cerințelor democratice europene, în condițiile în care sursa puterii lor provine tocmai din ignorarea acestor cerințe.

4.4. Eforturile instituțiilor UE de a îmbunătăți calitatea democrației în Balcanii de Vest prin procesul de aderare ar fi mult consolidate dacă reformele democratice din statele membre existente ar fi discutate și abordate împreună cu aspirațiile UE. Numărul mare de ani de condiționalitate democratică strictă aplicată țărilor aspirante din Balcanii de Vest a generat o cantitate mare de cunoștințe și experiență practică în legătură cu ceea ce contribuie și ceea ce nu contribuie la stimularea reformelor interne în materie de guvernare. Partenerii din Balcanii de Vest ar putea contribui astfel la dezbaterile UE cu privire la protejarea statului său de drept, a libertății mass-mediei și a societății civile, cum ar fi în contextul Conferinței pentru viitorul Europei (CoFoE) ⁽²⁶⁾.

4.5. UE ar trebui, de asemenea, să recunoască că practica tot mai prezentă la nivelul Consiliului de a suspenda recompensele promise, în pofida progreselor evidente în regiune, îi demotivează pe politicienii din regiune de la punerea în aplicare a agendei de reformă europeană, riscând o deraiere chiar și în rândul celor mai reformiști și mai consensuali lideri politici din Balcanii de Vest.

5. O situație socioeconomică fragilă

5.1. CESE salută, de asemenea, adoptarea Planului economic și de investiții ⁽²⁷⁾, care are ca scop încurajarea redresării pe termen lung, stimularea creșterii economice și sprijinirea reformelor necesare pentru a merge mai departe pe calea aderării la UE, inclusiv apropierea Balcanilor de Vest de piața unică a UE. Acest plan își propune să elibereze potențialul economic neexploatat al regiunii și posibilitățile substanțiale de intensificare a cooperării și schimburilor economice intraregionale.

5.2. CESE este convins că toate aceste măsuri întreprinse de Comisie au un caracter pozitiv și ar trebui să dea un impuls major politicii; totuși, în realitate, situația este încă dificilă (ultima comunicare a Comisiei privind politica de extindere a UE și rapoartele sale anuale de țară reflectă bine problemele persistente ⁽²⁸⁾).

5.3. Pandemia de COVID-19 a provocat cu siguranță șocuri majore în ceea ce privește cererea și oferta de bunuri și servicii, o scădere a producției, creșterea șomajului și accentuarea angoasei sociale. Totuși, problemele economice majore ale regiunii existau înaintea crizei generate de coronavirus. De la criza financiară, economică și socială din 2008, procesul de convergență economică și socială cu UE în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor a fost foarte lent sau inexistent.

⁽²³⁾ Richter, Solveig și Wunsch, Natasha (2020), „Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans” (Banii, puterea, gloria: legăturile dintre condiționalitatea UE și acapararea statului în Balcanii de Vest), *Journal of European Public Policy* 27(1), p. 41-62.

⁽²⁴⁾ COM(2018) 65 final (6.2.2018).

⁽²⁵⁾ Stratulat et al. (2020), *op. cit.*, p. 7.

⁽²⁶⁾ Stratulat și Lazarević (2019), *op. cit.*

⁽²⁷⁾ COM(2020) 641 final (6.10.2020): *Un plan economic și de investiții pentru Balcanii de Vest*.

⁽²⁸⁾ COM(2020) 660 final [SWD(2020) 350 final] – [SWD(2020) 351 final] – [SWD(2020) 352 final] – [SWD(2020) 353 final] – [SWD(2020) 354 final] – [SWD(2020) 355 final] – [SWD(2020) 356 final] (6.10.2020): Comunicarea din 2020 privind politica de extindere a UE.

Aflându-se în imposibilitatea de a accelera dezvoltarea economică prin remedierea problemelor structurale, cum ar fi lipsa investițiilor publice și private sau ritmul rapid de îmbătrânire a populației, cetățenii din Balcanii de Vest privesc cu neputință spre un viitor marcat de privațiuni materiale severe. Pandemia a accentuat aceste probleme socioeconomice, riscând să creeze o enclavă *de facto* a subdezvoltării în centrul Europei ⁽²⁹⁾.

5.4. CESE subliniază că o cooperare economică consolidată și un comerț intraregional pe măsură trebuie să contribuie la crearea de locuri de muncă decente, sigure și de calitate și la reducerea disparităților sociale și nu ar trebui să se bazeze pe concurență neloială și dumping social. În acest sens, UE ar trebui să ofere mai mult sprijin financiar și tehnic spațiului economic regional și Agendei privind conectivitatea Balcanilor de Vest, pentru a încuraja liberalizarea comerțului și integrarea în regiune ⁽³⁰⁾ și pentru ca regiunea să nu devină dependentă de puteri din afara UE.

5.5. Balcanii de Vest prezintă un mare potențial economic neexploatat și posibilități substanțiale pentru cooperare și schimburi economice intraregionale sporite. În pofida unei oarecare accelerări a creșterii economice, a creării de locuri de muncă și a creșterii veniturilor în ultimii ani, țările înregistrează încă întârzieri în reformarea structurilor lor economice și îmbunătățirea competitivității. Ele se confruntă în continuare cu rate ridicate ale șomajului, în special în rândul tinerilor, discrepanțe semnificative între cererea și oferta de competențe, economii informale persistente, exod al creierelor, participare scăzută a femeilor pe piața muncii și niveluri scăzute de inovare ⁽³¹⁾. CESE sugerează că ar trebui luată în considerare posibilitatea aplicării principiilor Pilonului european al drepturilor sociale în procesul de evaluare a gradului de îndeplinire a condițiilor de aderare la UE ⁽³²⁾.

5.6. CESE consideră că este foarte importantă o îmbunătățire a calității și relevanței sistemelor de educație și formare din regiune și că este esențială consolidarea legăturilor dintre angajatori și instituțiile de învățământ.

5.7. Climatul de investiții rămâne în mare parte neschimbat și este caracterizat de un nivel slab al statului de drept, de lipsa unei aplicări adecvate a normelor privind ajutoarele de stat, de o economie subterană adânc înrădăcinată, de un acces limitat la finanțare pentru întreprinderi și de niveluri scăzute de integrare și de conectivitate regională. Ingerința statului în economie persistă. Modernizarea infrastructurii este o necesitate reală, iar investițiile ar trebui canalizate prin intermediul unei rezerve unice de proiecte, care să corespundă priorităților convenite cu UE.

5.8. CESE reamintește că Balcanii de Vest sunt o zonă foarte sensibilă la impactul schimbărilor climatice, care afectează sănătatea și economia în general și necesită măsuri urgente pentru îmbunătățirea calității vieții cetățenilor lor, în special a copiilor și tinerilor, printr-o tranziție justă către un model mai ecologic, ținând cont de principiul „nimeni nu trebuie lăsat în urmă” ⁽³³⁾. Există numeroase tendințe îngrijorătoare în ceea ce privește schimbările climatice din Balcanii de Vest, cum ar fi dependența ridicată de combustibilii fosili solizi. Există însă și o multitudine de oportunități, cum ar fi potențialul de energie din surse regenerabile și biodiversitatea bogată. Integrarea Balcanilor de Vest în Pactul verde este importantă și necesară nu doar pentru că schimbările climatice nu cunosc frontiere naționale sau fizice, ci și deoarece pactul este important pentru bunăstarea și sănătatea oamenilor și permit cetățenilor din Balcanii de Vest să se bucure de un beneficiu concret din partea UE ⁽³⁴⁾.

5.9. UE ar trebui să identifice și să investească în sectoarele-cheie care propulsează economiile partenerilor din Balcanii de Vest, inclusiv în IMM-uri și în sectorul agroalimentar. De asemenea, UE ar trebui să se asigure că standardele impuse în regiune nu sufocă dezvoltarea acestor sectoare cu măsuri care, în prezent, sunt prea restrictive pentru Balcanii de Vest. În schimb, standardul trebuie ajustat în funcție de progresele realizate în aceste țări și în așa fel încât să permită creșterea.

⁽²⁹⁾ Bonomi, Matteo și Reljić, Dušan (2017), *The EU and the Western Balkans: so near and yet so far* (UE și Balcanii de Vest: atât de aproape și totuși atât de departe), Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), Comentariu, SWP.

⁽³⁰⁾ Stratulat et al. (2019), op. cit., p. 113. și Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema *Contribuția societății civile la Agenda verde și la dezvoltarea durabilă a Balcanilor de Vest în cadrul procesului de aderare la UE* (aviz din proprie inițiativă) (JO C 429, 11.12.2020, p. 114).

⁽³¹⁾ Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema *Coeziunea economică și socială și integrarea europeană a Balcanilor de Vest – provocări și priorități* (JO C 262, 25.7.2018, p. 15).

⁽³²⁾ *Idem*.

⁽³³⁾ JO C 429, 11.12.2020, p. 114.

⁽³⁴⁾ *Idem*.

5.10. Deși CESE salută pachetul financiar de 3,3 miliarde EUR mobilizat de UE în beneficiul cetățenilor și al întreprinderilor din Balcanii de Vest, este necesar să garanteze că acești bani sunt canalizați corespunzător și că beneficiile investițiilor ajung la oameni, în conformitate cu raționamentul care stă la baza lui. CESE consideră că redresarea în urma crizei provocate de COVID-19 ar trebui să promoveze coeziunea economică și socială a regiunii și politicile ecologice și că tranziția ecologică trebuie să fie integrată într-un plan de redresare complex și orientat spre viitor în Balcanii de Vest.

5.11. CESE consideră că participarea activă a partenerilor sociali, inclusiv prin încurajarea negocierilor colective și a altor OSC la planificarea și punerea în aplicare a reformelor economice, sociale și de altă natură, poate contribui în mod semnificativ la creșterea convergenței economice și sociale, în special ca urmare a pandemiei de COVID-19.

5.12. Solicitarea Comisiei pentru o mai mare transparență în utilizarea fondurilor și implementarea reformelor este binevenită, dar nu este clar dacă Comisia consideră că societatea civilă se numără printre „părțile interesate cheie”. De fapt, societatea civilă este, din păcate, foarte rar menționată în comunicările Comisiei din 2020 privind Balcanii de Vest.

6. Cooperarea regională

6.1. CESE consideră cooperarea regională ca factor-cheie pentru creșterea nivelului de trai în Balcanii de Vest.

6.2. Atât Summitul privind Balcanii de Vest de la Poznań din 2019, cât și Summitul UE-Balcanii de Vest de la Zagreb din mai 2020 au reprezentat oportunități pentru liderii din regiune de a conveni asupra urmăririi unei transformări verzi și digitale ambițioase și de a continua dezvoltarea conectivității în toate dimensiunile sale: transport, energie, digitalizare și contacte interpersonale.

6.3. CESE este de acord că Agenda verde, Planul economic și de investiții, eforturile de restructurare economică, investițiile în turism și energie și transformarea digitală sunt extrem de importante pentru dezvoltarea și stabilitatea regiunii. Cu toate acestea, subliniază că este necesar să se asigure locuri de muncă decente și de calitate care să le permită lucrătorilor să lucreze în siguranță, să se asigure securitatea economică și socială a lucrătorilor și să se aducă beneficii oamenilor.

6.4. CESE consideră că ar trebui acordată o atenție deosebită competitivității, creșterii favorabile incluziunii, standardelor de viață, dezvoltării durabile, conectivității și tranziției digitale în Balcanii de Vest. Capacitatea antreprenorială și inovarea sunt, de asemenea, esențiale pentru redresarea regiunii și a economiilor locale. Prin urmare, CESE recomandă o utilizare sporită a fondurilor de preaderare ale UE pentru sprijinirea întreprinderilor nou-înființate, facilitarea formării în domeniul antreprenoriatului și consolidarea strategiilor economice inteligente în regiune și pentru investițiile în infrastructura necesară.

6.5. În domeniul politicii de mediu, UE își concentrează atenția asupra eliminării treptate a surselor de energie bazate pe combustibili fosili și asupra înlocuirii acestora cu surse regenerabile de energie. În schimb, partenerii din Balcanii de Vest, în special Serbia, au acceptat împrumuturi chinezești pentru construirea de noi centrale termice care funcționează cu cărbune ieftin și inefficient, fără a efectua evaluări ale impactului asupra mediului⁽³⁵⁾. Drept urmare, Belgrad, Skopje și Sarajevo concurează constant pentru poziția de cel mai poluat oraș din lume în lunile reci de iarnă, când consumul de energie crește⁽³⁶⁾. Este legitimă presupunerea că, dacă regiunea își propune să se implice în efortul UE de a da formă tranziției verzi, inclusiv pe durata procesului CoFoE, astfel de proiecte sunt de neconceput⁽³⁷⁾.

⁽³⁵⁾ Matkovic Puljic, Vlatka; Dave Jones; Charles Moore; Lauri Myllyvirta; Rosa Gierens; Igor Kalaba; Ioana Ciuta; Pippa Gallop; și Sonja Risteska (2019), *Chronic coal pollution – EU action on the Western Balkans will improve health and economies across Europe* (Poluarea pe termen lung generată de cărbune – Acțiunea UE privind Balcanii de Vest va îmbunătăți sănătatea și economiile din Europa), Bruxelles: Health and Environment Alliance, p. 18.

⁽³⁶⁾ A se vedea, de exemplu, European Western Balkans, *Sarajevo and Belgrade among the most polluted world capitals* (Sarajevo și Belgrad, printre cele mai poluate capitale din lume), 13 ianuarie 2020; Bateman, Jessica, *The young people fighting the worst smog in Europe* (Tinerii care se luptă cu cel mai dăunător smog din Europa), BBC, 2 iulie 2020.

⁽³⁷⁾ Stratulat și Lazarević (2019), *op. cit.*

6.6. CESE salută Declarația privind recunoașterea calificărilor din învățământul superior, aprobată la Summitul privind Balcanii de Vest de la Poznań, pentru că stabilește un model de recunoaștere automată a calificărilor din învățământul superior și a perioadelor de studii în străinătate, considerând totuși necesară intensificarea eforturilor de a promova recunoașterea reciprocă a calificărilor profesionale, pentru a crea o piață a muncii mai integrată și pentru a oferi oportunități atât de necesare tinerilor din regiune.

6.7. CESE subliniază importanța promovării unei cooperări sporite și a unui parteneriat transfrontalier între statele membre ale UE și partenerii din Balcanii de Vest, nu numai la nivelul guvernelor, ci și la nivel regional și local, precum și la nivelul organizațiilor societății civile ⁽³⁸⁾.

7. Societatea civilă joacă un rol-cheie în procesul de aderare și în cel legislativ

7.1. CESE solicită o mai bună recunoaștere a societății civile organizate în contextul metodologiei revizuite. Deși își exprimă satisfacția că finanțarea pentru OSC nu va scădea în cazul neînregistrării de progrese într-o anumită țară, CESE observă cu părere de rău că societatea civilă este insuficient recunoscută în comunicare ⁽³⁹⁾, având în vedere în special contextul politic, economic și social specific din Balcanii de Vest, unde rolul OSC în reformele democratice trebuie consolidat.

7.2. CESE sprijină în special abordarea bazată pe clustere din noua metodologie și subliniază importanța vitală a rolului OSC în toate clusterelor, punând un accent deosebit pe elementele fundamentale, pe Agenda verde și pe clusterelor de conectivitate sustenabilă.

7.3. Societatea civilă continuă să fie evaluată separat în cadrul criteriilor politice ca unul dintre cei patru piloni ai democrației; totuși – la fel ca în rapoartele anterioare – profunzimea evaluării variază de la o țară la alta și nu există o trimitere consecventă și sistematică la *Orientările privind sprijinul UE pentru societatea civilă în țările implicate în procesul de aderare (2014-2020)* ⁽⁴⁰⁾, chiar dacă reprezintă un instrument detaliat de monitorizare. În absența unei coerențe strategice, a unui cadru clar de monitorizare și a unui angajament politic de a sprijini în continuare societatea civilă organizată din țările implicate în procesul de aderare, UE nu reușește să ofere sprijinul politic de care au atât de mult nevoie OSC, fără a mai menționa îndrumările clare pentru guvernele naționale ⁽⁴¹⁾.

7.4. CESE consideră că meritul concret în cadrul unei abordări bazate pe acest criteriu nu poate fi stabilit sau definit complet fără o participare sporită a OSC și fără o monitorizare obiectivă din partea lor a contextelor politice specifice pe care le întâmpină fiecare dintre partenerii din regiune.

7.5. CESE susține propunerea Comisiei conform căreia mecanismele de punere în aplicare pentru finanțarea din partea UE ar trebui să ofere o bază clară pentru a apăra spațiul civic și pentru a răspunde amenințărilor imediate la adresa acestuia. Investițiile în educația civică, într-un mediu mai favorabil, în infrastructura societății civile și în acțiuni comune sunt esențiale în realizarea acestui deziderat. Un răspuns eficient la diminuarea spațiului civic ar putea fi furnizat prin aplicarea principiului nou introdus al performanței, pentru a sprijini acțiunea societății civile. În loc de a retrage pur și simplu alocările din țările care înregistrează regrese în dezvoltarea lor democratică, fondurile ar putea fi realocate ca sprijin pentru societatea civilă menită să contribuie la combaterea regresului democratic în țara respectivă ⁽⁴²⁾.

⁽³⁸⁾ Printre multe altele, câteva exemple pozitive de astfel de cooperare pot fi reprezentate de Strategia UE pentru regiunea Mării Adriatice și a Mării Ionice (EUSAIR), Strategia UE pentru regiunea Dunării (EUSDR), CIVINET Slo-Cro-SEE, Rețeaua balcanică de dezvoltare rurală (BRDN), al 6-lea Forum de Investiții al Camerei Balcanilor de Vest (WB6 CIF) și Consiliul regional al sindicatului Solidarnost.

⁽³⁹⁾ COM(2020) 57 final (5.2.2020) *Consolidarea procesului de aderare – O perspectivă credibilă de aderare la UE pentru Balcanii de Vest*.

⁽⁴⁰⁾ *Guidelines for EU Support to Civil Society in Enlargement Countries (2014-2020)* [Orientări privind sprijinul UE pentru societatea civilă în țările implicate în procesul de aderare (2014-2020)].

⁽⁴¹⁾ BCSDN *Background Analysis of the Enlargement Package 2020: Should Civil Society Be Satisfied with Just Being Acknowledged?* (Analiză de fond a pachetului de extindere 2020: societatea civilă ar trebui să se mulțumească doar cu faptul că este recunoscută?), octombrie 2020.

⁽⁴²⁾ BCSDN *Feedback on the Consultation of CSOs in the Preparation of IPA III* (Feedback cu privire la consultarea OSC în pregătirea IPA III), 22 aprilie 2020.

7.6. Instituțiile UE se pot baza pe resursele societății civile locale și își pot asigura ajutorul delegațiilor UE din regiune pentru a-i mobiliza pe cetățeni în țările partenere din Balcanii de Vest, oferindu-le șansa de a se alătura platformelor pe care cetățenii UE vor beneficia de schimburi pe durata CoFoE. Participarea tinerilor și/sau cetățenilor obișnuiți din Balcanii de Vest la evenimentele CoFoE la nivelul UE dedicate cetățenilor ar fi o investiție semnificativă în capitalul social al regiunii, creând o mai mare conștientizare pe teren în Balcanii de Vest cu privire la activitățile UE și la relevanța acestora pentru țările lor. De asemenea, ar construi contacte interpersonale între UE și regiune și ar îmbunătăți capacitatea acestor cetățeni mai bine informați de a supraveghea legitimitatea acțiunii politice a elitelor lor politice în ceea ce privește problemele legate de procesul de integrare europeană ⁽⁴³⁾.

Bruxelles, 24 martie 2021.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Christa SCHWENG

⁽⁴³⁾ Stratulat și Lazarević (2020), *op.cit.*, p. 7.